

Esport, educació i valors: una proposta humanista

Guillem Turró i Ortega*

Resum

En aquest article hem desplegat una reflexió aproximativa i general sobre les possibilitats formatives de l'esport, entorn dels seus valors humanístics. Es tracta d'explorar algunes de les virtuts educatives que presenta el fet esportiu, sobretot incidint en la seva dimensió psicosocial i axiològica. Partim del convenciment que la praxi esportiva pot transmetre un seguit de valors claus en el procés de construcció personal, en el nostre camí de realització moral. Això voldrà dir que no podrem deixar de banda l'esport i l'educació física en el nostre esforç per a millorar la nostra societat. També propugnem la conveniència que els educadors físics i entrenadors assumeixin un rol formatiu fonamentat en valors morals i socials.

Paraules clau

filosofia de l'educació, esport, humanisme, educació moral, axiologia

Recepció de l'original: 12 de febrer de 2011

Acceptació de l'article: 21 de maig de 2011

Introducció

D'entrada sembla clar que es pot vincular l'esport amb l'educació entesa com el desenvolupament de la personalitat i l'adquisició de valors morals. Això significa que tota teoria de l'educació és axiològica (i per tant normativa) perquè es planteja a partir d'un ideal humà que s'intenta realitzar. L'esport pot ajudar-nos a desplegar-nos moralment, pot contribuir a adquirir unes actituds i uns hàbits que acabaran conformant en nosaltres un caràcter, una determinada manera de ser i de viure. Convé recordar que les virtuts són hàbits operatius, i que només ens apropiarem d'una qualitat positiva en forma de valor si repetim actes en el mateix sentit, si insistim en les mateixes conductes: només així assolirem uns patrons de comportament i una personalitat moral. Educar és ajudar a formar-nos com a persones, transmetre criteris pràctics per tal d'afrontar situacions vitals concretes, adquirir un *ethos*, és a dir, una forma de relacionar-nos amb nosaltres mateixos i amb els altres. En paraules de la filòsofa Victòria Camps:

«Educar» significa «inculcar criterios para saber escoger», lo que a su vez quiere decir ayudar a la persona a construir una personalidad, un carácter. (Camps, 2008, p. 140)

Nosaltres també considerem que l'educació esportiva pot ser clau de cara a conformar el tarannà de l'alumne, que educar no és només proporcionar uns coneixements o un saber teòric, sinó posar l'educand en bones condicions de desenvolupar una personalitat moral.

(*) Professor de Filosofia i Sociologia a l'Escola de Batxillerats de la Institució Cultural del CIC. Doctor en Pedagogia per la Universitat de Barcelona (2010), amb la tesi *Humanisme i Esport: proposta d'una axiologia pedagògica*. Llicenciat en Geografia i Història, amb especialitat en Història de l'Art, per la Universitat de Barcelona, i en Filosofia per la Universitat Ramon Llull. Autor de *El laberint i la màscara (Una aproximació a Nietzsche i a la seva filosofia)*, *Les màscares de l'autenticitat* i, juntament amb Francesc Sauquet i Marc Pepiol, *El llibre del filòsof nouvingut (Un combat contra la vida grisa)*. És. Adreça electrònica: gturro72@hotmail.com

Les virtuts pedagògiques de l'esport

No hauríem de desconèixer la importància de l'esport en el terreny educatiu, des d'un punt de vista ètic i personal. L'esport conté unes innegables possibilitats formatives, atès que constitueix una escola de valors importantíssims per a la vida, virtuts que es poden traslladar a d'altres àmbits existencials. Així s'expressava José M. Cagigal:

Podría seguir enumerando virtudes o valores psicológicos y morales que encierra la práctica del deporte. En efecto, en él se multiplican los actos de decisión, se habitúa a soportar el dolor, cosa de tanta importancia en un mundo donde el dolor es el rédito que cada día nos ofrece el capital de la existencia; se fortalece el carácter. (Cagigal, 1966, p. 70)

A tall d'exemple podríem referir-nos al coratge o a la capacitat d'autosuperar-nos per tal d'avançar vers un objectiu.

Gràcies a l'esport podem enfortir-nos espiritualment, adquirir força de voluntat, com també assolir la tenacitat i la confiança que ens permeten afrontar les dificultats que es presenten en el camí de la vida. També podem aprendre a ser moderats, pacients i humils, a assumir la nostra condició fràgil i vulnerable, a reconèixer que n'hi ha molts que arribaran abans que nosaltres, que mai podrem guanyar tots els partits o totes les curses. L'esport ben entès ens ensenya a jugar net i ser honestos, a resistir fins al límit de les nostres possibilitats, a conèixer fins on podem arribar. A més, ens pot ajudar a ser conscients dels nostres límits, a fomentar l'acceptació justa i democràtica d'una autoritat.

La nostra tesi és inequívoca: l'esport pot ser una experiència educativa sempre i quan assumim tot un seguit de valors. Així per exemple, Luzuriaga (1963, p. 177-178) destacava sis raons per justificar l'interès formatiu dels exercicis esportius:

1. Despertem l'esperit de col·laboració entre els que juguen.
2. Susciten l'esperit de disciplina i de responsabilitat.
3. Desenvolupen el sentit d'iniciativa dins de la disciplina.
4. Suposen un esforç gran de voluntat.
5. Desenvolupen l'autodomini.
6. [I principalment] cultiven el sentit de la justícia, de l'equitat i del joc net.

Nogensmenys, aquest important pedagog —un dels prohoms de la renovació pedagògica a l'Estat espanyol, que per la seva lleialtat a la República va haver d'exiliar-se a l'Argentina— destaca altres beneficis com l'entrenament, l'enduriment i la resistència al dolor. Per la nostra part, defensem el desenvolupament de l'activitat física i esportiva des d'un punt de vista humanista. La implantació de l'esport i l'educació física en els sistemes escolars seria una bona mostra del que diem.

No hi ha dubte que l'esport és un element imprescindible en la modulació de la personalitat moral, i pot contribuir a crear un ambient caracteritzat per la fermesa i la consistència moral. Aquesta activitat lúdica i competitiva pot ajudar els joves a millorar en el seu camí d'aprenentatge vital, a fi que potenciïn actituds positives i saludables davant la vida.

De la mateixa manera que l'ètica ens ensenya a ser humans, l'esport serà una escola d'esforços i voluntats, ens mostrarà un camí de perfeccionament moral mitjançant la constància, la disciplina, l'esperit de sacrifici o la fermesa anímica.

La preparación para una competición exige asiduidad y disciplina en los entrenamientos, entereza frente al desaliento, la máxima dedicación posible, puesto que los adversarios también apuran su preparación (la «intensidad» coubertiniana). (Cagigal, 1996, II, p. 437)

Altrament, l'esport ens educa mitjançant l'autocontrol mental, la modèstia, l'acceptació de les regles de joc, la creativitat o el sentit de la justícia. L'esport pot desenvolupar qualitats com la lleialtat, la perseverança, la resistència, la capacitat de renúncia o la valoració de les virtuts dels altres. En aquest sentit, Meynaud manifesta que «és freqüent que els adeptes dels diferents esports disputin entre si sobre el valor de les seves respectives disciplines pel que fa a la formació del caràcter» (Meynaud, 1972, p. 230). En aquest punt, paga la pena recordar que la gent del futbol esmenta sovint les famoses paraules d'Albert Camus, que va jugar de porter en el Racing Universitaire d'Alger: «Tout ce que je sais de plus sûr à propos de la moralité et des obligations des hommes, c'est au football que je le dois». Fet i fet, moltes persones que estimen aquest esport s'apropien dels mots del gran escriptor francès —Premi Nobel de Literatura de 1957— per tal de justificar la superioritat moral del futbol. Però considerem que cal tenir una visió més àmplia i contemplar la riquesa dels diversos esports, ja siguin col·lectius o individuals, veure'n la validesa educativa. La voluntat, la iniciativa, l'autodomini i el coratge que exigeixen moltes modalitats esportives les convertirien en una magnífica escola de perfeccionament moral i aprenentatge social.

Si ens aproximem als esports d'equip detectem una sèrie de valors de gran importància per a la vida social, un vehicle de formació del ciutadà i un veritable aprenentatge per a la convivència. L'esport té moltes possibilitats pel que fa l'educació axiològica dins d'una societat que només podrà arribar als seus objectius si els ciutadans respecten unes normes i regles fonamentals. Molt poques persones poden negar el potencial socialitzador de l'esport, el paper que pot jugar en l'aprenentatge de normes, valors i habilitats socials. Un dels elements més positius de l'esport és el seu caràcter socialitzador, la seva capacitat per propiciar el reconeixement personal i social, per preparar-nos en l'adquisició de normes de convivència, per ajudar-nos al difícil ofici de la civilitat. Un gran afeccionat a l'esport, com el professor Anton Maria Espadaler, va escriure a la premsa de Barcelona:

Con el juego uno aprende reglas, y este aprendizaje se hace más sencillo cuando el deporte está perfectamente reglamentado. Nadie duda de que un fuera de juego bien pitado esconde una provechosa enseñanza sobre la vida. Como tampoco puede dudarse de que repetir un saque cuando la pelota ha dado previamente en la cinta, incluye toda una lección de modos, cuyo conocimiento es absolutamente necesario para conducirse en sociedad. (Espadaler, 2009)

En aquest mateix sentit, hem de tenir en compte que totes les societats es troben estructurades per valors que es manifesten en patrons de comportament específic denominats *normes*, o sia, regles que fixen una determinada manera de comportar-se. Normes i valors es troben íntimament relacionats, ja que els valors només poden expressar-se a través de normes de conducta que hauran de ser acceptades pels membres del grup. Per tot això l'esport i el seu marc normatiu poden presentar-se com una situació propícia per aprendre alguns dels principals mecanismes socials, com una bona dinàmica socialitzant, com Cagigal reconeixia:

Un partido de fútbol espontáneo en un solar urbano es un modelo de comportamiento social, con todos sus ingredientes de valoración y jerarquización, acatamiento de las reglas, respeto a una autoridad, aptitud sancionadora de las infracciones. (Cagigal, 1996, II, p. 702)

Des del moment que l'esport reproduceix en petita escala moltes situacions socials, pot ajudar a formar-nos com a ciutadans i convertir-se en un bon camp d'aprenentatge social, tot facilitant-nos l'adquisició de competències psicossocials. L'esport pot proporcionar-nos un exercici de disciplina col·lectiva, absolutament imprescindible per tal de viure en societat. Els sociòlegs de l'esport ho han vist molt clarament:

Se trata de asociar significantes (pitido del árbitro, señal de otro compañero, gesto del entrenador, etc.) a significados concretos (falta, prohibición, estímulo, disuasión, etc.), por lo que al aprender una determinada modalidad deportiva se está, al mismo tiempo, interiorizando normas y valores sociales que conducirán a sus practicantes, según los casos, a reconocerlas como válidas (conformidad normativa), a saber reconocerse a sí mismos en relación a los demás (identidad), a afirmarse en situaciones de adversidad (autonomía individual) y a saber comprometerse con el destino del colectivo al que pertenecen (solidaridad), y no tan sólo con el habla, sino con su propio cuerpo, es decir, con la implicación efectiva y total de toda su realidad como personas sociales. (García Ferrando *et al.*, 2005, p. 96)

Determinades qualitats i capacitats adquirides en un context esportiu es poden traslladar a altres situacions vitals. L'esport ofereix un excel·lent ambient per afavorir el contacte amb els altres, la cooperació i la vida en societat, per fer-nos conscients de la nostra fortalesa però també dels nostres límits, per aprendre a respectar la diversitat, la necessitat del diàleg o la importància de la tolerància. L'esport pot fomentar l'aprenentatge de les regles socials, enfortir l'autoestima i la solidaritat, el sentiment d'identitat i d'igualtat. L'autoexigència i l'autodisciplina s'adquireixen al damunt de la bicicleta tot pujant una muntanya, mentre ens entrenem amb la mirada posada en una marató.

D'una banda, no podem oblidar-nos de les enormes perversions que actualment experimenta l'esport (hiperprofessionalisme, proliferació de situacions corruptes i mafioses, atíment de les més baixes passions, etc.), però d'altra banda caldria reivindicar les enormes possibilitats humanes i morals que presenta. Així per exemple, cal emfatitzar l'esport col·lectiu com un element cohesionant i vertebrador contra l'individualisme, en el qual es manifesta la solidaritat i la cooperació, la responsabilitat i la capacitat de compartir, el sentit de la llei i la lleialtat, el *fair play*, la tenacitat, la sobrietat, la gratuïtat o la capacitat de sofriment. Un intel·lectual de la vàlua de Roland Barthes s'ha ocupat d'aquesta qüestió:

L'esport permet il·lustrar tots els valors morals: resistència, sang freda, temeritat, coratge. Els grans jugadors no són estrelles, són herois. (Barthes, 2008, p. 63)

Ho podem reblar amb el següent comentari de Bernard Gillet:

Els elements d'una moral els troba en el sentit de la dificultat, el reglament, la forma, la classe, l'estil, l'esperit d'equip; una moral esportiva ha de proporcionar valor, desinterès, lleialtat, tolerància i solidaritat. (Gillet, 1971, p. 107)

Estem convençuts que fer esport és també una manera de formar-nos humanament, una forma de canviar i millorar el món, que pot representar una aportació de gran valor. L'esport pot ser una bona manera d'exercitar i desplegar les nostres qualitats potencials, d'adquirir valors que ens facin més persones: s'equivoquen tots aquells que pregonen la inutilitat educativa de l'esport. Com bé diu Cagigal: «El hombre que hace deporte es un hombre con una actitud característica» (Cagigal, 1975, p. 76). O bé en un altre lloc: «No veas en la práctica deportiva el músculo de hoy, sino el temple de mañana» (Cagigal, 1966, p. 115). Des dels grecs sabem que

l'esport és una bona manera de posar a prova i desenvolupar unes qualitats que poden contribuir a la formació humana (*paideia*). En aquest sentit no podem oblidar que els habitants de l'Hèl·lade convertiren les competicions esportives en un dels símbols més reeixits de la seva civilització, i van trobar en la praxi esportiva una formidable manera d'expressar el seu esperit agonístic. No deixa de ser significatiu que tres conceptes tan importants per entendre el nostre univers esportiu com *atleta*, *gimnàstica* i *gimnàs* tinguin un origen meridianament grec. Sabem que *atleta* deriva del grec, ἀθλητής, que significa atleta lluitador o campió, mot que prové del verb ἀθλέω (lluitar, combatre en un certamen) i del substantiu ἀθλον que traduïm per recompensa o premi i també per contesa, lluita o certamen. D'altra banda, *gimnàstica* i *gimnàs* provenen de la paraula grega *gymnos* (γυμνός) que traduïm per despullat o descobert. Les arrels d'aquest fet les trobarem en el costum de fer gimnàstica i competir despullats, atès el seu possible caràcter religiós.

Al llarg dels segles XVIII, XIX i XX pedagogs, com ara Jean-Jacques Rousseau, Thomas Arnold, John Dewey, Francisco Giner de los Ríos, Eduard Claparède i Ovide Decroly, han destacat el paper de l'activitat esportiva com un instrument vàlid per a l'acció educativa, com una praxi vinculada al procés formatiu de la persona. Durant el vuit-cents un seguit de pedagogs britànics ja van mostrar-nos que l'esport ens pot beneficiar des de molts punts de vista, ja que té una transcendència aplicable en molts terrenys de la vida. Aquests autors van redescobrir la importància educativa de l'esport, van veure en l'acció esportiva un mitjà molt útil per a desenvolupar el coneixement i el domini d'un mateix, l'afecció per l'esforç, el respecte de les regles, l'estima envers els altres i tot un seguit d'actituds i qualitats morals que poden contribuir a la formació global de l'ésser humà.

No obstant això, caldria seguir l'encertada advertència de Cagigal:

Los pedagogos del deporte pensaron que esta actividad ofrecía posibilidades —dado su carácter intrascendente, básicamente festivo— para «moralizar» a la persona, para ayudar a forjar su carácter, adquirir autocontrol, para enriquecer su comunicación con los demás, para guardar respeto a un adversario, encajar una derrota, colaborar en equipo. Sencillos hábitos personales para aprender a vivir. Pero esto se producía cuando en el deporte, espontáneamente o por inspiración de un educador, reinaba el ambiente idóneo. Pero si ya en el primer y elemental nivel de práctica y de espontánea institución educativo-deportiva se busca el triunfo «como sea», se vive el drama de «tener que ganar», se exalta el individuo insolidario, se busca incluso la trampa [...] entonces el deporte deja de ser tal; o, al menos, lo que desde su origen se entendía por deporte. (Cagigal, 1985, p. 38)

Els valors tenen molt a veure amb uns ideals defensats i promoguts socioculturalment. La lluita, l'esforç, el treball, la superació personal, la voluntat de millorar, el principi d'autoritat, la disciplina, el domini de les emocions o la constància són valors que han perdut importància en la nostra societat i que gràcies a l'esport podem anar recuperant. Virtuts com l'esforç o la tenacitat, l'abnegació o el sacrifici, actualment tan deixats de banda en molts àmbits socials, poden ser promoguts gràcies a l'activitat esportiva. Aquesta ens pot ajudar a saber compartir triomfs i derrotes amb els altres, a marcar-nos metes i treballar per aconseguir-les. La consideració positiva de l'esport haurà d'estar fonamentada en uns principis eminentment antropològics, ètics i pedagògics.

La praxi esportiva pot coadjuvar en el desenvolupament moral, contribuint a l'aprenentatge de valors socials i personals, actituds i comportaments d'esportivitat i joc net. En aquesta direcció, s'ha manifestat Mandell:

A mesura que el segle xx es va apropant al seu final, cada cop són més nombrosos els convençuts (perquè actuen amb coherència) que l'esport és un invent massa preciós per a que segueixi essent la possessió exclusiva dels atletes d'alta competició i de la indústria que els envolta. Més que mai, els famosos de l'esport, més que mers objectes de fantasies eròtiques, han de servir-nos de models per a una vida més plena, més feliç i físicament més activa. (Mandell, 1984, p. 313)

Estem totalment d'acord amb aquells que pensen que cal subratllar el paper de l'esport com a portaveu de valors humans, socials i individuals. Aquí fem l'afegit del que diu Solar:

Pero conceptos tales como relación social, salud, evasión, creatividad y otros, han ido progresivamente haciéndose un lugar en la escala de «valores» aportables por el deporte. (Solar, 2007, p. 83)

L'esport, ben orientat i dirigit, pot convertir-se en un excel·lent instrument per adquirir i desenvolupar tot un seguit de virtuts morals i socials. La nostra proposta està inspirada en la creença que una part significativa d'allò que ofereix l'esport pot extrapolar-se a la vida, que allò realitzat en el terreny esportiu podrà fructificar en d'altres dimensions. Seguim pensant que l'esport ens pot oferir valors amb els quals donar sentit a la nostra existència, elements que poden acabar influïent en algunes de les nostres opcions vitals. L'esport pot ajudar a potenciar les nostres virtualitats, pot contribuir a actualitzar algunes de les possibilitats de l'esperit humà, a crear les nostres virtuts i completar-nos com a éssers humans. Si l'educació implica transmetre quelcom valuós, l'esport podrà col·laborar en la decisiva tasca de desplegar tot el nostre potencial fins esdevenir virtuosos. Pensem que virtut prové del llatí *virtus* (traducció del mot grec *areté*), que també significa poder o potencialitat i es troba relacionada amb *vis*, que traduïm per força, vigor, potència, poder o energia.

Defensem la importància d'integrar l'esport dins del projecte que és tota vida humana, estem a favor d'un esport educatiu, que es converteixi en element important de l'aprenentatge dels joves. El comportament esportiu ha de tenir un paper clau en una visió holística de l'ésser humà. Tornem a recórrer a l'autoritzada veu de Cagigal:

Una adquisición de hábitos deportivos, no para exhibirse sino para aprender a encontrarse en la vida consigo mismo, con su propio esfuerzo, cansancio, recuperación y equilibrio, para aprender un poco más de sí mismo, de las propias limitaciones, de ciertas capacidades de expresión y comunicación social, puede ser uno de los hallazgos útiles al hombre de nuestro tiempo para saber estar consigo mismo, para saber medir y contentarse con la propia realidad personal. (Cagigal, 1996, II, p. 692)

A la vista del que diem, hem de convertir l'esport en un pont que ens condueixi a realitzar-nos humanament, tot situant-se al servei de l'enriquiment moral. Del que es tracta és d'educar-nos també mitjançant l'esport, de convertir-lo en un aprenentatge per a la vida bona. Cal reivindicar el paper que pot jugar l'esport en el procés de socialització, la seva contribució educativa, social i cultural, el seu potencial com a força psicosocial en la incorporació de valors i pautes de conducta. Heinemann —un dels millors sociòlegs de l'esport contemporani— escriu el següent:

El deporte es un agente importante de la socialización porque en el marco que proporciona pueden experimentarse y probarse los valores de una sociedad, como la orientación hacia el rendimiento individual, la capacidad de planificar a largo plazo, a sobrellevar el fracaso y a asumir el éxito, el reconocimiento y el cumplimiento flexible de normas y reglamentaciones sociales estrictas, la disciplina en el uso del tiempo y el control de las emociones, etc. De esta forma, la práctica del deporte realiza un aporte muy importante a la formación del carácter. Por ello, el deporte debe relacionarse con la política de educación. (Mosquera *et al.*, 2003, p. 91)

L'esport pot ajudar-nos en l'acceptació i reconeixement dels altres, com un escenari idoni per al tractament de la socialització en valors, actituds i comportaments.

Hauria de contrarestar tendències socials actuals clarament deshumanitzadores, atès que conté tot un seguit de valors que poden regir els nostres hàbits vitals. Seguim creient en la influència de la praxi esportiva en el desenvolupament moral i social dels joves, en l'organització de la seva escala de valors, en la interiorització de determinades formes de comportament. L'esport no hauria de perdre el seu potencial moral, educatiu i socialitzador des del moment que pot afavorir la internalització dels valors socials. No podem menystenir la força positiva de l'esport en la configuració del nostre sistema valoratiu. En aquest punt, reproduïm les paraules del professor Petrus:

Si en sentit estricte, la socialització és la que rebem dels nostres pares, educadors, entrenadors i polítics quan pensen que no ens eduquen, si al terreny de joc es configura també la personalitat dels ciutadans perquè aquest ensenya a guanyar i a perdre, ensenya a reconèixer amb dignitat la superioritat de l'altre, ensenya a viure en grup i a ser més tolerants..., la pràctica esportiva ha de respondre a alguns principis ètics irrenunciables. (Petrus, 2004, p. 11-12)

Si la tasca pedagògica s'orienta envers un horitzó axiològic en forma de desenvolupament humà, l'aportació de l'esport no s'hauria de malbaratar. L'interès social per l'esport ha d'anar acompanyat d'una pedagogia que incideixi en aspectes morals importants i per això cal que l'esport s'involucri decididament a favor de l'humanisme. En paraules de Cagigal:

El deporte puro es actividad, es esfuerzo, afianzamiento del yo, colaboración, búsqueda de recursos. Fuerzas todas ellas enfrentadas a la pasividad, mollicie, despersonalización, dejadez, en una palabra masificación, a la que insensiblemente conduce el progresivo automatismo y mecanización de nuestro tiempo. (Cagigal, 1966, p. 106)

L'esport no deixa de ser la materialització d'un desig, aspiració o sentiment essencialment humà. A més té molt a veure amb els grans objectius que defineixen la condició humana. De fet pot encaminar-nos cap al desplegament de moltes de les nostres possibilitats, provocant l'adquisició d'hàbits de caràcter molt importants. També aquí podem recordar les argumentacions de Luzuriaga:

Los deportes, por consiguiente, no son sólo medios de educación física, sino también, y sobre todo, de educación moral. En el deporte se cultivan, en efecto, virtudes esenciales para la vida humana. Entre ellas figura en primer lugar el espíritu de competición, que lejos de ser reprobable, cuando se aplica discretamente es de un gran valor educativo. Aún de mayor interés es el espíritu de rectitud en el juego limpio (*fair play*), que impide las faltas conscientes y cultiva el sentido de veracidad y justicia. [...] Finalmente, desarrolla el sentido de solidaridad, haciendo responsable a cada uno de la totalidad del equipo, y el del autodomínio o *selfcontrol* personal. (Luzuriaga, 1963, p. 138)

Al seu torn, tampoc podem perdre de vista les paraules següents de González:

Todos los que creen que la victoria deportiva vive entre la honestidad y la humildad. Los que creen que lo importante no es ganar sino participar. [...] Aquellos que creen que el deporte es la manera de dar al cuerpo y al espíritu humano toda la belleza de que son capaces. Todos ellos saben muy bien lo que es Educar en el Deporte. (González, 2001, p. 13)

Mitjançant l'esport tindrem l'oportunitat d'educar el cos i l'esperit en llibertat dins d'un marc lúdic i espontani però també exigent i socialitzador.

La pràctica esportiva no només té a veure amb el desenvolupament de la musculatura, també pot permetre que cada ésser humà extregui el màxim profit del seu potencial físic, moral i mental. Per tot això l'esport ha de formar part de tota educació; si no ho fèssim, estariem desvirtuant-lo. Fem memòria del que va dir P. J. Arnold:

L'esport, almenys en tant que suposa la promoció d'un coneixement pràctic i d'una conducta moral, és educatiu. La formació i la possessió de caràcter en l'esport, com en la resta de la vida, s'interessa per la persona en la seva plena constitució, les seves creences, actituds i conducta. (Arnold, 1991, p. 59)

L'esport pot ajudar a canviar la vida de les persones, és una praxi que pot afavorir les nostres millors possibilitats, per tal d'optimitzar les nostres potencialitats. Pot esdevenir un medi cultural dotat d'una notable capacitat socialitzadora, una manera de desenvolupar-nos i convertir-nos en persones més completes. Enfront de tots aquells que tendeixen a minimitzar la força educativa de l'esport, caldrà apostar per una veritable pedagogia esportiva. No ens cansarem de reproduir els encertats comentaris de Cagigal:

Si volvemos la mirada al juego deportivo, lo hallaremos rebosante de energías pedagógicas directamente aplicables a nuestra circunstancia humana de hoy. (Cagigal, 1966, p. 60)

Aparte de la función primordial reflexivamente educativa expuesta como tal, existen valores y funciones tales como *autocontrol*, *autoexpresión*, *juego limpio*, *perseverancia*, *expresión estética*, *esfuerzo*, *equilibrio*, *entrega*, *superación*, etc., que constituyen toda una extensa cantera educativa. (Cagigal, 1975, p. 70)

Un exemple molt significatiu el tenim al nostre país amb el Club de Lluita Olímpica la Mina. Novament en aquest cas l'esport es converteix en un magnífic suport per a tots aquells que s'esforcen a eliminar les diferències, apropar les persones i construir un projecte comú: la victòria enfront la desigualtat i el treball en favor de la integració dins de la comunitat social. Com en ocasions anteriors, aquí escoltem l'opinió del professor Petrus:

L'esport ben entès i dissenyat és una eficaç estratègia per entendre i comprendre com són els demés, per aprendre a valorar les diferències i unir els uns amb els altres. (Petrus, 2004, p. 11)

Tenim el convenciment que el foment dels valors esportius pot arribar a ser una bona política d'integració social, una formidable eina de detecció i intervenció social. Una disciplina mil·lenària com la lluita olímpica esdevé una esplèndida plataforma per pal·liar problemes socials en un barri com La Mina. D'aquesta manera l'esport pot ajudar a determinades persones a allunyar-se de situacions socialment conflictives, bo i contribuint que se sentin valorades i que recuperin la confiança en si mateixes. L'esport pot fomentar una millor socialització, ajudar a lluitar enfront la inadaptació social, i facilitar la reinserció social o reforçant els factors protectors de l'individu.

També pot oferir una oportunitat a aquelles persones que necessiten reintegrar-se en la col·lectivitat mitjançant l'assumpció de normes cíviques i el desenvolupament d'actituds de capteniment social.

La práctica regular y continuada de la práctica deportiva contribuye a evitar los procesos psicosociales facilitadores de la exclusión, tales como la impulsividad, la falta de autocontrol, la baja autoestima y la baja tolerancia a la frustración. (Gómez *et al.*, 2009, p. 71)

Ben bé es pot dir que aquesta entitat esportiva del barri de La Mina està duent a terme una funció d'integració social per a tot un seguit de persones. La seva tasca està sent decisiva per aconseguir que els nois lluitin esportivament, tot allunyant-se del món de la delinqüència i de les drogues. Per la seva banda, Cazorla afegeix:

El deporte constituye un arma para luchar contra muchos de los peligros sociales que amenazan a la juventud. La difusión e impulso de los valores deportivos pueden ser una ayuda muy eficaz contra esta situación. (Cazorla, 1979, p. 88)

No hem d'oblidar que l'esport és l'activitat més practicada en els centres penitenciaris catalans, que pot ajudar els presos en valors com l'autoestima, l'autocontrol, el sacrifici o la companyonia.

A títol d'exemple també podem esmentar el Reial Club Marítim de Barcelona. Aquesta entitat ha apostat des de fa uns anys per la pràctica del rem com un instrument d'ajuda psicològica a dones que han estat víctimes d'agressions sexuals o que pateixen trastorns alimentaris com l'anorèxia o la bulímia. La iniciativa, anomenada «Rem compromès», ha consistit en emprar aquesta modalitat esportiva com a teràpia per superar situacions personals adverses, per trobar una nova via per tal que aquestes persones recuperin la confiança i l'optimisme. Les característiques d'un esport com el rem també les ha permès treballar en equip i d'aquesta manera socialitzar-se tot combatent un aïllament social que sovint condueix a pensar obsessivament en un mateix.

D'altra banda, l'esport és una preparació ascètica per a la vida, una manera d'endurir-nos i resistir els embats de l'existència, una forma d'enfortir el caràcter i aproximar-nos a l'ideal moral del *vir fortis*. Seguint a Coubertin (2004), defensarem l'esport com un camí que ens mena a una moral estoica basada en la capacitat de resistència enfront les adversitats de la vida, on destaca la dimensió agonística de l'entrenament i de la competició esportiva. El nervi de l'esport serà una ètica agonística que serveix per fortificar el caràcter i la voluntat. Precisament per aquest motiu, i de la mateixa manera que a finals del segle XIX aquest pedagog francès presentava l'esport com un poderós derivatiu de tots els mals instints, com un antídote de l'alcoholisme, un perseguidor de la tuberculosi o la sífilis, un agent incomparable a favor de la higiene física i moral, actualment l'esport pot erigir-se en una alternativa de vida sana a la frustració personal i social, i actuar com a contrapunt de l'evasió fàcil i destructiva que suposa el consum de drogues i alcohol.

Des del moment que enllaça amb la salut i la qualitat de vida, l'activitat esportiva pot suposar un element preservador de les drogodependències. Tot això s'aconsegueix fent que aquestes persones incorporin en les seves vides valors com l'esforç, la disciplina, el respecte o la solidaritat. Reivindiquem l'activitat física i esportiva com una estratègia d'integració social amb grans possibilitats antropològiques, com una possible solució a alguns comportaments antisocials. Valorem l'esport com un instrument idoni de cara a afaiçonar una bona sociabilitat, com un potent antídote contra la marginalitat, la violència i el conflicte social.

Desarrollar la capacidad de reconducir el conflicto hacia su solución pacífica a través del diálogo y el consenso, es una de las contribuciones que se pueden orientar desde la realización de un deporte con carácter educativo. (Vizueté *et al.*, 2005, p. 148)

També l'esport pot ser un bon instrument de comunicació i convivència intercultural, i erigir-se en factor de reconeixement i comprensió envers la diversitat cultural.

No podem permetre que l'esport quedi buit de contingut humanístic, que vegi com es redueix la seva entranya ètica i pedagògica. Dels ambients francòfons reproduïm el següent text:

Il n'y a pas un monde sportif, un homme sportif, une culture sportive, pas plus qu'il n'y a de morale sportive, d'éducation sportive. Il y a l'homme, la culture, la morale, l'éducation, que les valeurs révélées et cultivées par le sport sont appelées à enrichir, tout en tirant de ces confrontations nouvelles une signification plus profonde, et une autre résonance. (Clare, 1965, p. 113)

Hem de lluitar per què l'esport no perdi el seu contingut social, per aconseguir que nodreixi el nostre temps d'autenticitat personal. Considerem que l'esport ha de formar part de la nostra veritat existencial, pensem que la vida esportiva conté les

llavors d'una filosofia pràctica molt valuosa pedagògicament, com diuen Duch i Mèlich:

Amb aquestes reflexions no pretenem de cap manera demonitzar l'esport. Al contrari, creiem que, ara mateix, cal rehabilitar-lo i atorgar-li, sobretot en les praxis educatives, el lloc que li correspon justament perquè posseeix una relació molt directa amb la *formació integral* de l'ésser humà. (Duch i Mèlich, 2003, p. 329-330)

L'esport hauria de ser una pràctica saludable, lúdica, socialitzadora i comunicativa, només així ens pot ajudar a viure amb més qualitat, fins al punt que ens equivocarem si li extirpem aquest vessant humanista.

El deporte y la actividad física ofrecen una ocasión excepcional para entrar en contacto con otras personas y comunicarse con ellas, desempeñar funciones diferentes, adquirir determinadas competencias sociales como la tolerancia y el respeto a los demás, aceptar distintas actitudes en relación con la actividad en cuestión (lo que favorece el desarrollo de la personalidad), experimentar emociones que no son tan fáciles de conseguir en otros campos de la existencia, adoptar estilos de vida saludables (alimentarse, descansar, no fumar), aceptar el objetivo que se fija el equipo (y expresarlo mediante la cooperación y la cohesión). (Escartí, 2006, p. 28)

A continuació reproduïm les paraules de Solar:

La práctica deportiva puede y debe aumentar las posibilidades funcionales de nuestro organismo. Es eficaz, también, en el aspecto nada despreciable de la integración social y de las relaciones humanas. El deporte nos ha de proporcionar, realizado en condiciones correctas, un buen número de satisfacciones íntimas, relacionadas con la superación, la capacidad de progreso, la sensación hedónica del movimiento, o el simple equilibrio compensador respecto a quehaceres más sedentarios. (Solar, 2007, p. 58)

Dimensió axiològica dels mestres i entrenadors

Tot això implica que l'educador i l'entrenador no només han d'ensenyar habilitats esportives, sinó que han de jugar un paper clau de cara a aconseguir que els seus alumnes i jugadors aprenguin els principis morals inherents a la pràctica esportiva. Per assolir-ho cal que estiguin convençuts de les implicacions educatives de l'esport, dels seus valors pedagògics, de les qualitats que el converteixen en un element humanista de primer ordre. Com diu García Prieto:

En los deportes resplandece la verdad que desecha la falsedad, la mentira y la hipocresía, lacras inmorales que hoy invaden la sociedad. Y de este principio nace el concepto del educador deportivo como auténtico reformador social. (García Prieto, 1966, p. 224)

Són també els qui han d'enfocar correctament l'esport a fi que esdevingui una eina educativa, trobar la forma més adequada de plantejar-lo i prendre consciència de quins valors cal transmetre en cada moment. Aquests homes i dones seran els qui avaluaran quines són les millors condicions perquè l'esport constitueixi un instrument formatiu, atès que són els encarregats de crear un context esportiu definit pel seu clima pedagògic i moral. Reproduïm les paraules del professor Petrus:

Pensem, per una altra banda, que la pràctica esportiva, per si mateixa, no sempre «infon valors o qualitats morals desitjables». Són les condicions en què realitzem aquesta pràctica esportiva les que li confereixen la seva capacitat per afavorir l'adquisició de competències socials. (Petrus, 2004, p. 9)

Així per exemple, els mestres i els educadors tindran la difícil i valuosa tasca d'explotar tot el valor formatiu que conté l'esport, d'injectar fortes dosis d'humanisme axiològic en les seves propostes educatives. Aquí convé tenir ben present les paraules de Cagigal, un veritable apòstol de l'esport:

Es menester descubrir en las estructuras del propio deporte sus elementos educativos, que ayuden directamente a esa maduración de la personalidad. (Cagigal, 1972, p. 78)

Caldrà saber plantejar i executar l'activitat esportiva en funció d'uns criteris pedagògics clars i definits, elegir i desenvolupar unes virtuts explicitades en situacions esportives, determinar quins valors han de ser potenciatos en cada cas. Tot parafraçant Coubertin (2004), podem afirmar que l'esport no és més que un ajudant indirecte de la moral, atès que l'educador és el qui ha de donar a l'esport les seves regles morals. En aquesta direcció, és precís abordar la tasca educativa des d'un punt de vista axiològic, a fi d'endegar una nova praxi esportiva inspirada en una filosofia educativa i moral, en el ben entès que cal reflexionar profundament sobre la manera d'aprofitar l'esport per formar d'una manera global i integral.

Això vol dir que també els entrenadors, els preparadors i els monitors, a la vista del seu gran ascendent, haurien de canviar de mentalitat i assumir un compromís de formadors, adquirir un clar criteri pedagògic. Es tracta de professionals que han d'incorporar un esperit educatiu en la seva tasca, persones amb una responsabilitat ètica envers els joves esportistes, amb l'obligació d'orientar la vida dels seus jugadors tot utilitzant l'esport com a estri educatiu. Això implica que haurien d'estar disposats a establir objectius favorables a la promoció de l'esperit esportiu, tot adquirint una consciència moral, i a la vegada mostrant una plena coherència entre els seus ideals i les seves actuacions. Cal tenir en compte que els entrenadors, juntament amb els pares, són figures molt importants per als nois i noies, que això els obliga a protegir i cultivar uns determinats valors humanistes. Han de poder orientar en vista als objectius, saber gestionar amb principis educatius diferents situacions crítiques, transmetre els seus valors sobre el resultat, l'èxit i el fracàs, poder contribuir que els esportistes incorporin importants valors en la seva estructura axiològica.

Per contra, bona part dels entrenadors, monitors i tots aquells que treballen en l'àmbit esportiu amb nois i noies en edat escolar, tenen una minsa preparació pedagògica i, consegüentment, no són capaços de donar una definició educativa i ètica de la seva activitat. Molts d'ells deixen de banda que l'esport pot respondre a unes intencions educatives, defugen tota responsabilitat pedagògica: són pocs els entrenadors que actuen com a educadors, que encarnen un compromís moral i cívic. Això explica que moltes vegades s'interessin fonamentalment pel rendiment i la competició, que no s'adhereixin a un plantejament humanista de l'esport, que no es comprometin amb el joc net, que amb la seva tasca no promoguin una societat menys competitiva i individualista, més respectuosa i justa, més cooperativa i solidària.

Si tenim en compte que tot veritable educador es troba interessat a millorar la vida personal i social, l'educació física pot ajudar-nos en aquesta tasca. Cal esperar que l'esport esdevingui una praxi moral que ens ajudi en aquesta activitat esforçada i difícil que és l'educació. Ens equivocariem si dissociéssim l'esport i l'educació física de la lluita per la pau i les reivindicacions socials, sense oblidar la sostenibilitat i la cura del medi ambient. Fóra un error menystenir que aquestes activitats poden ser mitjans d'educació social i de millora de la humanitat. Considerem que una veritable cultura esportiva ens pot ajudar a ser millors ciutadans d'una societat autènticament democràtica.

És palès que la influència de l'esport d'alta competició (especialment en la seva versió més espectacular i mediàtica), massa basat en el rendiment i els resultats, pot dificultar que s'assoleixin els objectius educatius i ètics més desitjables. Molt especialment els monitors i els entrenadors de categories formatives i no professionals

haurien de tenir molt clar que la competició no ha de ser un fi en si mateix sinó un mitjà per assolir metes educatives més generals. Reproduïm a continuació els mots de García Prieto sobre la transcendència d'aquesta tasca:

El educador deportivo que enseña, aprovechando la práctica de los deportes, la verdad de nuestra sociedad, la verdad sobre el trabajo que tenemos la obligación de aportar a la comunidad, la verdad sobre la necesidad de respetar a los demás como nos debemos respetar a nosotros mismos, la verdad de ser honrados en nuestras relaciones sociales, hará una labor positiva. (García Prieto, 1966, p.224)

També els monitors i els entrenadors haurien de tenir present que l'educació es troba íntimament relacionada amb l'ètica entesa com a formació del caràcter d'una persona, que tota educació és essencialment moral, que l'esport és un mitjà per assolir quelcom més important. Els professionals de l'esport haurien de ser persones competents educativament, haurien de recordar que tota educació implica un model ètic, que no es pot educar sense valors, que tot procés educatiu comporta un codi moral que s'espera poder complir. L'entrenador no hauria de deixar de banda aspectes vinculats a l'educació integral de l'esportista, tenir ben present que la carrera de l'esportista professional és curta i limitada dins d'una trajectòria vital, una etapa que majoritàriament no aniria gaire més enllà de la joventut. Cal considerar que moltes de les coses que li podrà ensenyar poden ser molt importants per al seu futur, que la seva influència pot arribar a ser humanament determinant; no s'hauria d'oblidar que l'esportista també té unes necessitats de realització personal i professional, o, el que és el mateix, que ha de desenvolupar un projecte personal.

Igualment podem veure els professors com uns entrenadors i l'esport com un formidable entrenament moral, com una valuosa pràctica educativa. No és cap casualitat que el mot anglès *training* signifiqui alhora educació i entrenament. Som dels quiensem que tots els educadors som també entrenadors. El professor és com un entrenador que juga en el mateix equip que els seus alumnes, mai hauria d'anar contra ells. En aquest sentit podríem parlar de professors-entrenadors i d'alumnes-jugadors. No hauríem de menysprear la importància que pot tenir l'educació esportiva per tal d'afavorir el creixement personal i el desenvolupament d'actituds que manifestin valors humans, de conductes positives envers un mateix i els altres. Som del parer que l'esport conté valors relacionats amb l'educació social, el descobriment d'un mateix i el desenvolupament personal, elements que els nostres alumnes podran conservar al llarg de la seva existència. Tampoc s'hauria d'oblidar que els esportistes progressen no només com a atletes i jugadors sinó com a persones, que les vivències i les experiències esportives poden ajudar al creixement moral.

Per una filosofia humanista de l'esport

Les persones que fan de l'esport una actitud existencial entendran perfectament el missatge d'aquest article que més que una declaració d'intencions vol posar les bases filosòfiques per a una veritable pedagogia de l'esport d'arrel humanista. Ningú discutirà que la pràctica esportiva promou hàbits de sociabilitat, joc net, el coneixement del propi cos, que l'esport ens prepara per a l'esforç i la superació personal, bo i mantenint i reforçant la nostra salut i la nostra capacitat per al treball col·lectiu. Un altre dels objectius d'aquest article és també recordar que l'esport es troba soterrat per molts prejudicis. Aquests estereotips no ens deixen apreciar l'esport en tota la seva real riquesa i amplitud. L'èmfasi excessiu en guanyar i la discriminació envers el derrotat han de ser actituds a eliminar. Seguint la nostra línia argumental, hem

d'esforçar-nos a discernir l'esport que educativament més ens convé. L'esport pot afavorir les relacions intersubjectives dins d'un clima de sinceritat i joia, pot promoure el gust de l'acció desinteressada i generosa. Per tant, hem de rebutjar aquells models esportius exclusius, excloents i obsessivament centrats en l'afany d'èxits i victòries.

Comptat i debatut, des dels grecs ja sabem que l'esport és una bona forma d'educar els humans, un mitjà vàlid per desenvolupar-nos físicament, moralment i personalment. Aquest joc competitiu anomenat *esport* pot arribar a ser un esplèndid mobilitzador de recursos ètics. Considerem que ningú hauria de posar en dubte el potencial humanista de l'esport: aquest va ser el gran missatge que ens va llegar el pedagog Pierre de Coubertin, restaurador dels Jocs Olímpics moderns amb un ideari neohumanista. Es tracta de convertir l'esport en un territori d'aprenentatge axiològic, en una bona manera de preparar-nos pel repte de la vida. Entenem l'esport com un acte profundament ètic que ens allibera i ens fa més humans. Més enllà de la glòria competitiva de la qual ens parlava Píndar, l'esport pot ser una bona manera d'expressar la nostra personalitat. Igualment és factible seguir veient en l'esport un bon referent moral. És possible trobar esportistes que siguin models on identificar-se, formidables exemples morals, homes i dones admirables que han dignificat el nom de l'esport amb unes actituds i comportaments molt valuosos. Així per exemple, grans campions com Mohammed Ali o Wilma Rudolph, ambdós medalles d'or als Jocs Olímpics de Roma (1960), ens han mostrat la cara més compromesa de l'esport, la d'aquells esportistes que no han estat aliens als problemes socials, que han representat a molts altres que no poden tenir veu.

Cal recordar que no hi ha educació sense filosofia i que aquesta sempre anirà acompanyada d'un desig utòpic, de la voluntat d'humanitzar i millorar la vida. El qui es dedica a educar pensa que una altra societat és possible. En aquest sentit, considerem que és molt difícil imaginar una societat diferent i millor sense l'esport, que té sentit cercar de quina manera l'esport pot donar-nos un sentiment de valor per a les nostres vides. En conseqüència, la vida esportiva hauria de nodrir un projecte socialment superior. Si és veritat que la filosofia i l'educació ens ensenyen a viure bé, també s'hauran d'ocupar de l'esport. Si l'ofici de viure consisteix fonamentalment en un aprenentatge ètic, l'esport ens pot donar una de les moltes claus per poder reeixir. Per tant, seguirem creient que l'esport pot contribuir a un món millor.

En aquest article que vol posar les bases d'una filosofia de l'educació esportiva, ens hem plantejat què podíem aprendre sobre la vida moral a partir de l'esport. El nostre punt de partida és clar i inequívoc: volem donar-li un sentit ètic i educatiu a la praxi esportiva. Partim del convenciment que l'activitat esportiva és una font inescapable de valors que ens enriqueixen personalment. Si els que són esportistes ho poden confirmar amb la seva praxi, els que encara no ho són, ho podran comprendre des del moment que s'endinsin en el formidable món d'un esport actiu que té moltes arestes: escolar, recreatiu, competitiu. En qualsevol cas, hem volgut defensar una concepció humanista de l'esport que romanguí al servei de l'home —i no a l'inrevés com malauradament sovint succeeix, sobretot en l'esport d'alta competició— i que pugui contribuir a l'acompliment personal de l'individu, és a dir, a la formació harmònica de la persona. Es tracta d'una línia de pensament que ve de lluny, que s'endinsa en el món clàssic grec amb el seu ideal de bondat anímica i bellesa corporal (*kalokagathia*), que els llatins en boca de Juvenal van reformular amb el sempitern

aforisme de «mens sana in corpore sano» (*Sàtira X*) i que va ressorgir —a la vista del model del *gentleman* rehabilitat per la pedagogia de Thomas Arnold— amb força amb Pierre de Coubertin en el moment de la restauració des Jocs Olímpics moderns (Atenes, 1896).

Fet i fet, estem convençuts que la mentalitat esportiva es troba en perfecta sintonia amb els valors humanistes que aquí presentem i que donen sentit a la civilització occidental fins al punt d'esdevenir un universal cultural que s'ha estès a tot el món, per damunt de credos religiosos i ideologies polítiques. Un bon exemple en aquest sentit, seria la virtut eminentment socràtica de l'autocontrol. Tractant-se d'un dels principals valors que podrem adquirir gràcies a l'esport, l'entendrem com una forma activa de relacionar-nos amb nosaltres mateixos, allò que els grecs denominaven *enkrateia* (ἐγκρατεία) i que els anglesos anomenaran *self-control*. Si tot sovint l'esport és una conducta reglada ens exigirà uns hàbits de domini d'un mateix o el que és el mateix, d'autoregulació, d'autodisciplina, fermesa i moderació. Això significarà que l'esport pot ser emprat educativament; com dirà Dewey (2004, p. 104), «el fi ideal de l'educació és la creació del poder d'autocontrol». Per *autocontrol* ens referim a la capacitat de guanyar-se a si mateix: moltes vegades una victòria sobre un mateix té més valor que guanyar un rival.

A més, considerem que l'esport només conservarà el seu veritable sentit, tot contribuint a una societat més cívica, justa i emancipada, si no deixem que es converteixi en una diversió totalment deslligada de l'ètica, en un vulgar espectacle mediàtic sotmès a les implacables lleis del mercantilisme capitalista. Nosaltres tambéensem que hi ha coses molt importants que ens pot ensenyar l'esport. Som dels quiensem que la praxi esportiva amaga un profund valor educatiu i que, per tant, fem esport per divertir-nos però també per ser millors. Igualment som del parer que l'*ethos* esportiu és molt important per avançar i millorar en el nostre camí vital, més encara si tenim en compte que hi ha un esport per a cada edat, tarannà personal i situació vital. L'esport enforteix l'esperit i ens fa més humils, respectuosos i humans, també ens pot fer més disciplinats i valents, més tenaços i forts. Per consegüent,ensem que l'esport és una dimensió irrenunciable en la vida humana, que l'*homo deportivus* ha de seguir bategant dins del nostre interior. L'esport ens fa generosos en la derrota i condescendents en la victòria, ens pot ensenyar que el triomf és efímer i que la derrota exigeix una alternativa: aixecar-se novament i seguir lluitant. Així, doncs, voldríem legitimar l'esport com una pràctica socialment valuosa, com un àmbit de realització humana i personal, com una realitat educativament imprescindible. Això vol dir que la praxi esportiva serà del tot necessària no només en l'ensenyament reglat sinó també en la vida associativa, en aquella esfera de la vida que els clàssics —en el millor sentit formatiu— anomenaven *skholé o otium*, és a dir, aquell àmbit en què l'ésser humà alliberat de les constriccions laborals i utilitàries cerca el millor d'ell mateix. Si la filosofia humanista ens ensenya a estimar l'home, de ben segur l'esport ens podrà acompanyar en aquest inacabable i apassionant camí.

Referències

- Arnold, P.J. (1991) *Educación física, movimiento y currículum*. Madrid, Ministerio de Educación y Ciencia.
- Barthes, R. (2008) *Del deporte y los hombres*. Barcelona, Paidós.

- Cagigal, J.M. (1966) *Deporte, pedagogía y humanismo*. Madrid, Publicaciones del Comité Olímpico Español.
- (1972) *Deporte, pulso de nuestro tiempo*. Madrid, Editora Nacional.
- (1975) *El deporte en la sociedad actual*. Madrid, Editorial Prensa Española, Editorial Magisterio Español.
- (1985) *Deporte. Espectáculo y acción*. Barcelona, Salvat.
- (1996) *Obras Selectas*. Madrid, Publicaciones del Comité Olímpico Español (3 volums).
- Camps, V. (2008) *Creer en la educación. La asignatura pendiente*. Barcelona, Península.
- Cazorla, L.M. (1979) *Deporte y estado*. Madrid, Labor.
- Clare, M. (1965) *Introduction au sport*. Paris, Les éditions ouvrières.
- Coubertin, P. de (2004) *Lliçons de Pedagogia Esportiva*. Vic, Eumo.
- Dewey, J. (2004) *Experiencia y educación*. Madrid, Editorial Biblioteca Nueva.
- Duch, L.; Mèlich, J.C. (2003) *Escenaris de la corporeïtat. Antropologia de la vida quotidiana, 2.1*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Escartí, E. (2006) *Responsabilidad personal y social a través de la educación física y el deporte*. Barcelona, Graó.
- Espadaler, A.M. (2009) «Sin reglas no hay deporte». *La Vanguardia*, 13/10/2009, p. 48.
- García Ferrando, M.; Puig, N.; Lagardera, F. [comps] (2005) *Sociología del deporte*. Madrid, Alianza Editorial.
- García Prieto, J.L. (1966) *Dimensión social del deporte*. Madrid, Publicaciones del Comité Olímpico Español.
- Gillet, B. (1971) *Historia del deporte*. Vilassar de Mar, Oikos-Tau.
- Gómez, C.; Puig, N.; Maza, G. (2009) *Deporte e integración moral. Guía de intervención educativa a través del deporte*. Barcelona, Publicaciones Inde.
- González, F. (2001) *Educación en el deporte. Educación en valores desde la educación física y la animación deportiva*. Madrid, Editorial CCS.
- Luzuriaga, L. (1963) *Pedagogía*. Buenos Aires, Losada.
- Mandell, R.D. (1984) *Historia cultural del deporte*. Barcelona, Bellaterra.
- Meynaud, J. (1972) *El deporte y la política. Análisis social de unas relaciones ocultas*. Barcelona, Editorial Hispano Europea.
- Mosquera, M.J.; Gambau, V.; Sánchez, R.; Pujadas, X. [comp.] (2003) *Deporte y postmodernidad (Investigación Social y Deporte, 6)*. Madrid, Librerías Deportivas Esteban Sanz.
- Petrus, A. (2004) «Pròleg», a González, J.; Albert, S.; Puig, J.; Casasa, J. *Adolescència i esport*. Barcelona, Publicaciones Inde, p. 7-13.
- Solar, L.V. (2007) *Deporte. El Gigante Virtual*. Bilbao, Universidad del País Vasco.
- Vizuete, M.; Sáenz-López, P.; García, V.; López, C.; García Edo, A.; Bartola, J.; Hernández, J.L.; Crum, B. (2005) *Valores del deporte en la educación (año europeo de la educación a través del deporte)*. Madrid, Ministerio de Educación y Ciencia.

Deporte, educación y valores: una propuesta humanista

Resumen: En este artículo hemos desarrollado una reflexión aproximativa y general en torno a las posibilidades formativas del deporte, sobre sus valores humanísticos. Se trata de explorar algunas de las virtudes educativas que presenta el hecho deportivo, muy especialmente incidiendo en su dimensión psicosocial y axiológica. Partimos del convencimiento de que la praxis deportiva puede transmitir una serie de valores claves en el proceso de construcción personal, en nuestro camino de realización moral. Esto significará que no podremos olvidarnos del deporte y la educación física en nuestro esfuerzo por mejorar nuestra sociedad. También propugnamos la conveniencia de que los educadores físicos y entrenadores asuman un rol formativo basado en valores morales y sociales.

Palabras clave: filosofía de la educación, deporte, humanismo, educación moral, axiología

Sport, éducation et valeurs : une proposition humaniste

Résumé : Dans cet article, nous présentons une réflexion approximative et générale quant aux possibilités formatives du sport, autour de ses valeurs humanistes. Il s'agit d'explorer certaines vertus éducatives que présente le « fait » sportif, surtout en ce qui concerne sa dimension psychosociale et axiologique. Nous partons de l'idée que la pratique sportive peut transmettre un ensemble de valeurs-clés dans le processus de construction personnelle, sur notre chemin de réalisation morale. Cela voudrait dire que nous ne pourrions pas laisser de côté le sport ni l'éducation physique dans notre effort pour améliorer notre société. Nous défendons aussi la pertinence du fait que les éducateurs physiques ainsi que les entraîneurs assument un rôle formatif fondé sur des valeurs morales et sociales.

Mots-clés : philosophie de l'éducation, sport, humanisme, éducation morale, axiologie

Sport, education and values: a humanist proposal

Abstract: This paper presents an initial general reflection on the educational potential of sport, on the basis of its humanistic values. We explore some of the educational virtues of the sports factor, with a particular emphasis on psychosocial and axiological aspects. Our starting point is the conviction that sports practice can transmit a set of key values in the process of personal development, on our path towards moral fulfilment. Consequently, we must not ignore sports and physical education in our efforts to improve our society. We also propose that physical education teachers and trainers should adopt an educational role that is based on moral and social values.

Keywords: philosophy of education, sport, humanism, moral education, axiology